

Iwona Sójkowska
Biblioteka Politechniki Łódzkiej
Stowarzyszenie EBIB
iwona.sojkowska@p.lodz.pl

Współpraca uczelni z biblioteką na przykładzie realizacji projektu Dydaktyka 2.0

Streszczenie: Pracownicy Biblioteki Politechniki Łódzkiej podjęli współpracę wewnątrzuczelnianą przy realizacji projektu „Dydaktyka 2.0” finansowanego ze środków pozyskanych przez uczelnię z Narodowego Centrum Badań i Rozwoju. Część programu, w której uczestniczyli bibliotekarze służyła podniesieniu kompetencji dydaktycznych kadry akademickiej uczelni, ze szczególnym uwzględnieniem promotorów prac dyplomowych. Bibliotekarze realizowali blok zajęć pod hasłem „Zarządzanie informacją”. W artykule przybliżone zostaną okoliczności nawiązania współpracy. Wskazane zostaną zalety udziału w projekcie oraz ograniczenia organizacyjno-merytoryczne.

Słowa kluczowe: projekt Dydaktyka 2.0, współpraca biblioteki z uczelnią, dydaktyka 2.0, zarządzanie informacją, uczelnie, biblioteki, Biblioteka Politechniki Łódzkiej, Politechnika Łódzka

Nowa ustawa o szkolnictwie wyższym, tzw. Konstytucja dla nauki (lub Ustawa 2.0), podtrzymuje wcześniejszy ustawowy zapis dotyczący funkcjonowania biblioteki w strukturze uczelni: art. 49, ust. 2. *W uczelni działa system biblioteczno-informacyjny, którego podstawę stanowi biblioteka*¹. Mimo wielu kontrowersji i niepokojów, jakie niniejsza ustawa wprowadziła do środowiska akademickiego, należy zwrócić uwagę, że ustawodawca podtrzymuje (świadomie lub nie) konieczność istnienia biblioteki, mając na względzie funkcje, które powinna realizować wobec środowiska uczelni i które są jednocześnie odpowiedzią na zadania uczelni. Wśród podstawowych zadań uczelni w art. 11, ust. 1, pkt 9 zapisane zostało jedno z nich, odnoszące się w szerokim zakresie do działań biblioteki uczelnianej: *upowszechnianie i pomnażanie osiągnięć nauki i kultury, w tym przez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych, informacyjnych i archiwalnych*².

Przepisy prawne gwarantują określoną pozycję biblioteki akademickiej w uczelni. Jednakże jej istnienie, wizerunek, a przede wszystkim świadomość potencjału zasobów bibliotecznych i kadry bibliotekarskiej kształtowana jest poprzez codzienne wsparcie procesów: dydaktycznego i naukowo-badawczego, realizowanych w uczelni. Postrzeganie biblioteki jako partnera projektu dydaktycznego potwierdza jej znaczenie dla rozwoju uczelni.

¹ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce [online]. [Dostęp 28.10.2018]. Dostępny w: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180001668>.

² Tamże.

Inicjatywa współpracy

Pomysł realizacji projektu zakładającego poprawę kompetencji dydaktycznych nauczycieli akademickich Politechniki Łódzkiej zaczął krystalizować się w pierwszym półroczu 2016 r. Wówczas też dostrzeżony został potencjał Biblioteki Politechniki Łódzkiej (BPŁ) jako ośrodka informacji naukowej. Propozycja współpracy wpłynęła niezależnie z dwóch źródeł: z Wydziału Zarządzania i Inżynierii Produkcji (WZiIP), którego władze przekonane były o konieczności organizacji szkoleń dla nauczycieli akademickich własnego wydziału, a także z Działu Rozwoju Uczelni i Zasobów Ludzkich, który planował objęcie szkoleniami jak największej liczby nauczycieli akademickich ze wszystkich funkcjonujących na uczelni wydziałów.

Rys. 1. Projekt Dydaktyka 2.0

Źródło: Cykl nowych szkoleń dla nauczycieli PŁ. W: *Politechnika Łódzka* [online]. [Dostęp 18.07.2018].
Dostępny w: <https://www.p.lodz.pl/pl/cykl-nowych-szkolen-dla-nauczycieli-pl>.

Zanim wniosek został złożony do Narodowego Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR), Biblioteka PŁ brała czynny udział w konsultacjach merytorycznych co do obszaru, który miałyby realizować. W dyskusjach uczestniczyli przedstawiciele Działu Rozwoju Uczelni i Zasobów Ludzkich i Wydziału Zarządzania i Inżynierii Produkcji, dyrekcja BPŁ, a także grupa bibliotekarzy z doświadczeniem dydaktycznym jako przyszli realizatorzy projektu. Ustalenia zajęły ok. 1,5 miesiąca, po czym pozostało czekać na decyzję NCBiR w sprawie finansowania projektu, który miał obejmować znacznie więcej zagadnień.

Informacja o akceptacji projektu przekazana została do biblioteki w czerwcu 2017 r. Wtedy też poznaliśmy zakres merytoryczny całego projektu, odnaleźliśmy w nim swoje miejsce i przystąpiliśmy do przygotowań poprzedzających realizację treści zakontraktowanych w projekcie Dydaktyka 2.0.

Projekt Dydaktyka 2.0 sfinansowany został ze środków pozyskanych przez Politechnikę Łódzką z NCBiR w ramach POWER³, a jego realizacja miała służyć podniesieniu kompetencji dydaktycznych kadry akademickiej uczelni. Zaplanowano prawie 400 miejsc na szkolenia dla nauczycieli zatrudnionych na wszystkich wydziałach PŁ oraz Centrum Nauczania Matematyki i Fizyki. Nauczyciele mieli szansę poszerzyć umiejętności i podnieść swoje kompetencje w kilku obszarach:

- nowoczesna dydaktyka: Problem Based Learning, Design Thinking, Case Teaching,
- e-learning, **zarządzanie informacją**, umiejętności informatyczne,
- języki obce: angielski i francuski,
- Design Thinking Advanced, Problem Based Learning Advanced – realizowanych w jednostkach zagranicznych⁴.

Zakres merytoryczny współpracy

Biblioteka realizowała moduł „Zarządzanie informacją”, dla uczestników którego opracowany został test wstępny i końcowy. Celem testów było ustalenie początkowego i końcowego stanu wiedzy z zagadnień omawianych podczas zajęć. Zajęcia przewidziane zostały na trzy semestry, poczynając od semestru zimowego roku akademickiego 2017/2018 i kończąc w semestrze zimowym w roku akademickim 2018/2019. Zakres merytoryczny uzgodniony na etapie projektowania wniosku i zaakceptowany do realizacji obejmował „Zarządzenie informacją – podnoszenie kompetencji promotorów w obszarze prowadzenia prac naukowych przez studentów”, w wymiarze 21 godzin dydaktycznych. Wszystkie zajęcia odbywały się w salach dydaktycznych zlokalizowanych na terenie BPŁ. Na zakres merytoryczny złożyło się kilka bloków tematycznych.

1. Zarządzanie informacją – Podstawy prawa autorskiego – 5 godz. (Dział Prawny PŁ)

Zajęcia obejmowały charakterystykę ochrony praw autorskich na podstawie Ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych⁵, ze szczególnym uwzględnieniem prawa cytatu, dozwolonego użytku edukacyjnego oraz dozwolonego użytku osobistego.

Przekazana wiedza powinna być wykorzystana w procesie dydaktycznym zarówno przez nauczycieli akademickich przygotowujących i udostępniających materiały dydaktyczne, jak i studentów korzystających z dzieł rozpowszechnionych.

³ Lista rankingowa konkursu. W: NCBiR [online]. [Dostęp 18.07.2018]. Dostępny w: http://www.ncbr.gov.pl/gfx/ncbir/userfiles/public/fundusze_europejskie/wiedza_educacja_rozwoj/1_kadra_power_3.4_2016/lista_pozytywna_kadra_pdf.pdf.

⁴ Projekt Dydaktyka 2.0. W: Politechnika Łódzka [online]. [Dostęp 18.07.2018]. Dostępny w: <https://www.p.lodz.pl/pl/projekt-dydaktyka-20>.

⁵ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych [online]. [Dostęp 28.10.2018]. Dostępny w: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001191/U/D20181191Lj.pdf>.

2. Zarządzanie informacją – Nabycie umiejętności w zakresie wykorzystania elektronicznych serwisów czasopism i baz danych – 4 godz.

Zajęcia obejmowały prezentację licencjonowanych źródeł informacji naukowej, kształtowanie umiejętności ich wykorzystywania – budowanie strategii wyszukiwawczej, selekcję informacji, definiowanie alertów.

Przekazana wiedza w zakresie obsługi elektronicznych serwisów pełnotekstowych, baz abstraktowych i faktograficznych powinna być wykorzystana w procesie dydaktycznym, dzięki czemu studenci będą mogli łatwiej dotrzeć do potrzebnych informacji w trakcie uczenia się oraz opracowania prac dyplomowych.

3. Zarządzanie informacją – Nabycie umiejętności w zakresie wykorzystania funkcjonalności elektronicznych serwisów książek pełnotekstowych – 3 godz.

Zajęcia obejmowały prezentację licencjonowanych serwisów książek pełnotekstowych; kształtowanie umiejętności wykorzystywania ich funkcjonalności – budowanie strategii wyszukiwawczej, selekcję informacji, archiwizację treści, grupowe udostępnianie oryginalnych publikacji lub ich fragmentów. Zajęcia miały charakter pracy w grupach, podczas której uczestnicy dodawali notatki, komentarze do treści, współdzielili się linkami.

Przekazana wiedza w zakresie obsługi elektronicznych serwisów książek pełnotekstowych i współdzielenia treści, notatek oraz zamieszczania komentarzy powinna być wykorzystana w procesie dydaktycznym. Dzięki temu studenci będą mogli łatwiej dotrzeć do pełnych tekstów interesujących informacji oraz współdzielić potrzebne treści wraz z własnymi komentarzami/notatkami.

4. Zarządzanie informacją – Nabycie umiejętności w zakresie wykorzystania funkcjonalności elektronicznych, ogólnodostępnych zasobów informacji naukowej oraz wykorzystania narzędzi pracy grupowej nad tekstami – 4 godz.

Podczas zajęć uczestnicy poznali źródła informacji naukowej udostępniane zgodnie z ideą otwartego dostępu, portale społecznościowe dedykowane środowisku naukowemu np. Research Gate. Nabyli umiejętność wirtualnego współtworzenia i współdzielenia treści publikacji/pracy/projektu z wykorzystaniem narzędzi typu Dropbox Paper. Wykorzystywane narzędzia mogą być przydatne również do współpracy nauczyciel/promotor-student na wirtualnie posadowionym tekście, np. projektu lub pracy dyplomowej.

Przekazana wiedza ma na celu zwiększenie świadomości dostępu do literatury naukowej poprzez korzystanie z zasobów open access, a także umiejętne dzielenie się wiedzą poprzez deponowanie publikacji w repozytoriach i w naukowych portalach społecznościowych. Natomiast narzędzia do grupowej pracy nad tekstem ułatwią współpracę wykładowców i studentów przy tworzeniu projektów i prac dyplomowych.

5. Zarządzanie informacją – Bibliografia – 5 godz.

- I. Bibliografia załącznikowa i przypisy bibliograficzne wg normy PN-ISO 690 (2012) – 1 godz. Podczas zajęć uczestnicy zostali zapoznani z podstawowymi zasadami budowy opisu bibliograficznego zgodnie z obowiązującą normą, ze szczególnym uwzględnieniem elementów jednoznacznie identyfikujących przywoływany dokument.
- II. Zarządzanie bibliografią załącznikową: EndNote – 2 godz. Podczas zajęć uczestnicy rejestrowali indywidualne konta, budowali własną bazę wiedzy, tworzyli bibliografię załącznikową w różnych stylach, współdzielili swoją bazę wiedzy.

III. Zarządzanie bibliografią załącznikową: Mendeley – 2 godz. Podczas zajęć uczestnicy rejestrowali indywidualne konta, budowali własną bazę wiedzy, tworzyli bibliografię załącznikową w różnych stylach, współdzielili swoją bazę wiedzy.

Celem zajęć było przekazanie istoty poprawnego tworzenia opisów bibliograficznych, dzięki którym cytowane dokumenty są możliwe do zidentyfikowania przez zainteresowane osoby, a także dążenie do ujednoliconego stylu cytowania w pracach dyplomowych w uczelni, z wykorzystaniem narzędzi do zarządzania bibliografią załącznikową.

Podczas realizacji szkoleń współpraca Biblioteki PŁ z uczelnią ograniczała się do przedkładania testów przeprowadzonych w każdej grupie uczestników, list obecności oraz miesięcznego rozliczenia czasu pracy. Współpraca przebiegała bezproblemowo, przy życzliwości każdej strony. W pierwszym semestrze przeszkolono dwie 12-osobowe grupy, w drugim trzy 12-osobowe grupy i w trzecim semestrze również dwie 12-osobowe grupy. Łącznie w zajęciach uczestniczyło 84 nauczycieli akademickich.

Podsumowanie

Wśród zalet udziału w projekcie największą jest zaufanie, którym bibliotekarze zostali obdarowani. Korespondencja, powstała jeszcze na etapie projektowania wniosku, najlepiej oddaje zaufanie do BPŁ⁶:

(...) propozycja, którą Państwo widzieli wzięła się stąd, że (...) czas najwyższy pomyśleć nad standaryzacją sposobu prowadzenia seminariów dyplomowych i pracy nad tekstem naukowym ze studentami. Zwłaszcza, że na studiach 2. stopnia istnieją wyraźnie stawiane wymagania dotyczące pisania prac o charakterze naukowym. Właśnie dlatego od jakiegoś czasu lobbuję za tym, aby nasza uczelnia (...) przyjęła pewien standard pracy z materiałem bibliograficznym i zarządzania bibliografią (...). Poza tym studenci powinni korzystać z najnowszej literatury w postaci czasopism naukowych i to co oferuje BPŁ powinno być intensywnie eksploatowane przez promotorów i ich dyplomantów.

Wartością dodaną stała się też promocja Biblioteki PŁ wśród kadry dydaktycznej. Zajęcia cieszyły się dużym zainteresowaniem potencjalnych uczestników, znacznie przewyższającym liczbę miejsc. Do biblioteki docierały prośby pracowników PŁ o organizację takich zajęć także poza projektem i bibliotekarze mają nadzieję, że zakończenie projektu, nie spowoduje zaprzestania organizacji takich zajęć z uwagi na brak chętnych uczestników czy brak gotowości bibliotekarzy do ich prowadzenia w ramach etatu. Spotkania sprzyjały nawiązaniu bliższych relacji z pracownikami dydaktycznymi i naukowo-dydaktycznymi z różnych wydziałów. Zwiększyła się świadomość nauczycieli akademickich co do oferty zasobów licencjonowanych i dostępnych na zasadach open access, a także świadomość możliwości wyszukiwawczych, jakie oferują serwisy i bazy danych, czy możliwości współdzielenia treści i grupowej pracy nad tekstem. Uczestnicy zyskali wiedzę i świadomość poprawnego stosowania aparatu naukowego w pracy naukowej, z wykorzystaniem normy i menedżerów zarządzania bibliografią załącznikową.

Realizacja projektu uwidoczniła realizatorom też słabe strony organizacji szkoleń. Z uwagi na szeroką ofertę zasobów elektronicznych najbardziej uciążliwy dla prowadzących był

⁶ Wiśniewski Z. Re: szkolenia / konkurs NCBiR [poczta elektroniczna]. 7.08.2016. [Przełączany 18.07.2018]. Dostępny w: korespondencja osobista.

brak możliwości profilowania tematycznego zajęć, dostosowania zawartości merytorycznej do potrzeb uczestników reprezentujących określone dziedziny nauki. Wynikało to ze sposobu rekrutacji uczestników, którym objęci byli pracowników dydaktycznych całej uczelni bez podziału na wydziały/dziedziny wiedzy. W konsekwencji pełna prezentacja baz faktograficznych i innych baz specjalistycznych nie była możliwa. Dostrzeżono również niedogodności wynikające z braku bibliotekarzy dziedzinowych, biegle posługujących się słownictwem fachowym dla danej dziedziny wiedzy. Dyskomfort spowodowany był również ograniczeniem czasowym – przewidziana liczba godzin na „Zarządzanie informacją” z powodzeniem mogłaby być podwojona.

Cieszy fakt, że uczestnicy zgłaszali potrzebę współpracy z pracownikami BPŁ w zakresie dalszej eksploracji źródeł informacji naukowych zgodnych z ich specjalistycznymi zainteresowaniami. Prowadzący i uczestnicy potwierdzili konieczność wsparcia procesu dydaktycznego w uczelni w formie organizacji podobnych zajęć dla studentów, obejmujących wszystkie wydziały. W dalszej perspektywie BPŁ planuje rozwinąć współpracę z nauczycielami akademickimi w zakresie organizacji podobnych zajęć dla dyplomantów.

Warto wspomnieć, że współpraca biblioteki z uczelnią przy realizacji projektu nie byłaby możliwa, gdyby nie zaufanie, przychylność i wsparcie dyrekcji BPŁ, do której należała ostateczna decyzja o podjęciu zobowiązania. Dzięki dyrekcji pięciu bibliotekarzy (w tym dwie osoby z tytułem doktora i uzyskanym tytułem dyplomowanego bibliotekarza/dokumentalisty) o wysokich kwalifikacjach, wymaganych kompetencjach i doświadczeniu, a także o niezrównanej chęci i woli współpracy, mogło dzielić się swoją wiedzą z kadrą akademicką, wspomagając dydaktykę w uczelni.

Bibliografia:

1. Cykl nowych szkoleń dla nauczycieli PŁ. W: *Politechnika Łódzka* [online]. [Dostęp 18.07.2018]. Dostępny w: <https://www.p.lodz.pl/pl/cykl-nowych-szkolen-dla-nauczycieli-pl>.
2. Lista rankingowa konkursu. W: *NCBiR* [online]. [Dostęp 18.07.2018]. Dostępny w: http://www.ncbr.gov.pl/gfx/ncbir/userfiles/public/fundusze_europejskie/wiedza_educacja_rozwoj/1_kadra_power_3.4_2016/lista_pozytywna_kadra_pdf.pdf.
3. Projekt Dydaktyka 2.0. W: *Politechnika Łódzka* [online]. [Dostęp 18.07.2018]. Dostępny w: <https://www.p.lodz.pl/pl/projekt-dydaktyka-20>.
4. *Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* [online]. [Dostęp 28.10.2018]. Dostępny w: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180001668>.
5. *Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych* [online]. [Dostęp 28.10.2018]. Dostępny w: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001191/U/D20181191Lj.pdf>.
6. Wiśniewski Z. Re: *szkolenia / konkurs NCBiR* [poczta elektroniczna]. 7.08.2016. [Przeglądany 18.07.2018]. Dostępny w: korespondencja osobista.